

Бүлэг 5

ДЭЛХИЙН ЭДИЙН ЗАСАГ

5.1. Дэлхийн эдийн засгийн нөхцөл байдал

5.2. Түүхий эдийн зах зээлийн хандлага

5.3. Олон улсад 2025 онд зарлагдсан индексүүд

4. ДЭЛХИЙН ЭДИЙН ЗАСАГ

ТОЙМ

Худалдааны дайн, геополитикийн хурцадмал байдал, бодлогын тогтворгүй байдал зэргийн нөлөөгөөр дэлхийн тодорхой бус байдал сүүлийн 10 жилийн дунджаас 4 дахин өндөр байна. Үүний улмаас хөрөнгө оруулагчид аюулгүй хөрөнгөд хандах хандлагаа нэмэгдүүлж, алтны эрэлт өсөж үнэ нэмэгдсэн бол, дэлхийн эдийн засгийн идэвхжил буурснаар нүүрсний эрэлт суларч үнэ буурав. Харин тарифын түр завсарлага, технологийн хөрөнгө оруулалт, төсвийн дэмжлэгийн бодлогын нөлөөгөөр ОУВС 2026 оны дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн төлөвийг дээшлүүлэв.

5.1. Дэлхийн эдийн засаг

80. Дэлхийн эдийн засагт тодорхой бус байдал өндөр хэвээр байна. Сүүлийн жилүүдэд дэлхийн улс орнуудад бодлогын болон бүтцийн өөрчлөлтүүд явагдаж, худалдаа, хөрөнгө оруулалтын урсгал эрчимтэй өөрчлөгдөж буй энэ цаг үед дэлхийн улс төр, эдийн засгийн өрнөлд тодорхой бус байдал эрчимтэй нэмэгдэж байна. Тухайлбал, Дэлхийн тодорхой бус байдлын индекс (World Uncertainty Index)-ийн үзүүлэлт 2025 оны 3 дугаар улиралд түүхэн дээд түвшинд хүрч, 4 дүгээр улиралд бага зэрэг саарсан ч индекс сүүлийн 10 жилийн дунджаас 4 дахин өндөр байна. (Зураг 5.1).

81. ОУВС дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн төсөөллийг нэмэгдүүлээ. Олон Улсын Валютын сан 2026 оны 1 дүгээр сард 2025 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэлийг 3.3 хувь болгон шинэчлээд байна. Энэ нь цар тахлын өмнөх дунджаас (3.7 хувь) бага боловч 2025 оны 10-р сарын төсөөллөөс 0.1 хувиар, 7-р сарын төсөөллөөс 0.3 хувиар, 4-р сарын төсөөллөөс 0.5 хувиар тус тус өндөр байна. Өсөлтийн тооцоог нэмэгдүүлэхэд АНУ–Хятад тарифыг түр хугацаагаар хойшлуулсан, хиймэл оюун ухааныг дагасан технологийн хөрөнгө оруулалт нэмэгдсэн, хөрөнгийн зах зээл сэргэсэн, АНУ, Хятад, Герман зэрэг том эдийн засгуудын төсвийн тэлэлт зэрэг нөлөөлсөн. Хэдийгээр худалдааны дайны эдийн засагт үзүүлэх нөлөө анхны хүлээлтээс (2025 оны 4-р сард ОУВС дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн төсөөллийг 2026 оны 1-р сарын төсөөллөөс 0.5

хувиар бууруулж 2.8 хувь болгосон) бага нөлөөтэй буюу 2025 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэл өмнөх оны мөн үеийн төсөөлөлтэй ижил түвшинд байна. ОУВС-аас дэлхийн эдийн засгийн өсөлт 2026 онд 3.3 хувьд хүрнэ гэж төсөөлж байна.

82. БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлт 2025 онд засгийн газрын зорилт 5 хувьд хүрлээ. Эдийн засгийн өсөлтийг үйлчилгээний салбар болон дэвшилтэт боловсруулах үйлдвэрлэл голчлон дэмжсэн бол үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын уналт, дотоод эрэлт сул хэвээр байгаа нь эдийн засгийн идэвхжилийг хязгаарлав. Улирлаар авч үзвэл өсөлтийн эрч саарч, ДНБ-ийн өсөлт 1 дүгээр улиралд 5.4 хувиас 4 дүгээр улиралд 4.5 хувь болж буурсан байна. БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлт 2026-2027 онуудад 4-4.5 хувьд хүрч саарна гэж олон улсын байгууллагууд тооцоолж байна.

83. Евро бүсийн эдийн засаг 2025 онд 1.4 хувиар өсөж, өмнөх оны 0.9 хувийн өсөлтөөс эрчимжлээ. Бүсийн өсөлтөд дотоод эрэлт, ялангуяа үйлчилгээний салбарын сэргэлт эерэг нөлөө үзүүлсэн бол бүсийн эдийн засгийн 30 орчим хувийг бүрдүүлдэг ХБНГУ-ын аж үйлдвэрийн салбарын идэвхжил сул хэвээр байгаа нь эдийн засгийн өсөлтийг хязгаарлаж байна. 2026 онд ХБНГУ-ын төсвийн тэлэлтийн нөлөөгөөр евро бүсийн эдийн засгийн өсөлт 1.3 хувьд хадгалагдана гэж ОУВС тооцоолж байна.

84. Технологийн хөрөнгө оруулалт болон төсвийн зарлага нэмэгдсэний нөлөөгөөр АНУ-ын эдийн засаг 2025 онд 2.1 хувиар тэллээ. Худалдааны хурцадмал байдал түр намдаж, АНУ төсвийн тэлэх бодлого хэрэгжүүлж, хиймэл оюун ухааныг дагасан технологийн хөрөнгө оруулалт нэмэгдсэнээс шалтгаалан ОУВС тус улсын эдийн засгийн 2025 оны өсөлтийн хүлээгдэж буй гүйцэтгэлийг 2.1 хувь болгож, өмнөх төсөөллөөс 0.1 нэгж хувиар, 2026 оны өсөлтийн төсөөллийг 2.4 хувь болгож, өмнөх төсөөллөөс 0.3 нэгж

хувиар нэмэгдүүлээд байна. Гэсэн хэдий ч бодлогын тодорхой бус байдал, худалдааны саад, хөдөлмөрийн зах зээлийн өсөлт саарснаар

эдийн засгийн өсөлт 2024 оны түвшин (2.8 хувь)-тэй харьцуулахад суларсан үзүүлэлттэй байна.

5.2. Түүхий эдийн зах зээлийн хандлага

85. Лондоны металлын бирж дээрх цэвэр зэсийн дундаж үнэ 2025 онд 9,947 ам.доллар/тонн болж, өмнөх оноос 8.8 хувиар өссөн байна. Харин 2026 оны эхний 3 сарын байдлаар цэвэр зэсийн дундаж үнэ 12,979 ам.доллар/тонн болж, өмнөх оноос 30.5 хувиар өссөн байна. Индонези, Чили улсад байрлах зэсийн томоохон уурхайнуудын үйл ажиллагаа ослын улмаас доголдож, зэсийн нийлүүлэлт буурснаар оны эхэнд дэлхийн зах зээл дэх зэсийн үнэ өсөхөд голлон нөлөөлөв. Дунд хугацаанд цахилгаан эрчим хүч болон технологид суурилсан салбаруудын өсөлтөөс шалтгаалан зэсийн эрэлт нэмэгдэж, үнэ өсөх хүлээлттэй байна.

86. Сингапурын бирж дэх Австралийн сайн чанарын коксжих нүүрсний дундаж үнэ 2025 онд 189 ам.доллар/тонн болж, өмнөх оноос 22.4 хувиар буурсан байна. Харин 2026 оны эхний 3 сарын байдлаар 233 ам.доллар/тонн болж, өмнөх оноос 23.6 хувиар өслөө. Австрали улсад их хэмжээний бороо орсноос шалтгаалан уурхай, тээвэр логистикийн үйл ажиллагаа доголдож, мөн уурхайн засвар үйлчилгээний саатлууд давхацсанаар нийлүүлэлт богино хугацаанд хумигдаж, үнэ өслөө.

87. Лондоны металлын бирж дэх алтны дундаж үнэ 2025 онд 3,446 ам.доллар/унц болж, өмнөх оноос 44.3 хувиар өссөн байна. Харин 2026 оны эхний 3 сарын байдлаар 4,926 ам.доллар/унц болж, өмнөх оноос 42.9 хувиар өссөн байна. Геополитикийн зөрчил нэмэгдэж, олон улсын хурцадмал байдал өндөр хэвээр байгаа энэ үед

дэлхийн төв банкнуудын алтны худалдан авалт нэмэгдсэн нь алтны үнэ өсөхөд нөлөөллөө. Дэлхийн тодорхой бус байдал нэмэгдэж байгаатай холбоотойгоор алтны үнэ тогтвортой байх төлөвтэй байна.

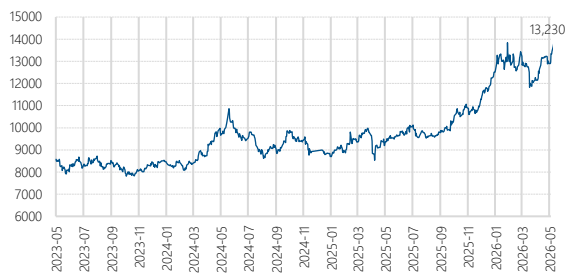
88. Төмрийн хүдрийн (62 хувийн агууламжтай) үнэ 2025 онд 102 ам.доллар/тонн болж, өмнөх оноос 7.5 хувиар буурсан байна. Харин 2026 оны эхний 3 сарын байдлаар 105 ам.доллар/тонн болж, өмнөх оноос 3.2 хувиар өслөө. Австрали, Бразил зэрэг улсуудын нийлүүлэлтийн өсөлт, БНХАУ-ын үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын уналт төмрийн хүдрийн үнэ буурахад голлон нөлөөллөө. БНХАУ-ын үл хөдлөх хөрөнгийн салбар богино хугацаанд сэргэх төлөвгүй байгаагаас гадна Австрали, Бразил зэрэг улсуудын олборлолт тогтвортой өсөхөөр байгаа тул төмрийн хүдрийн үнэ буурах төлөвтэй байна.

89. Brent төрлийн газрын тосны дундаж үнэ 2025 онд 66 ам.доллар/баррель болж, өмнөх оны эцсээс 10.2 хувиар буурсан байна. Харин 2026 оны эхний 3 сарын байдлаар 72 ам.доллар/баррель болж, өмнөх оны эцсээс 9.4 хувиар өслөө. Персийн булангийн бүсэд үүссэн зөрчлөөс шалтгаалан Ормузын хоолойн тээвэрлэлт багассантай холбоотойгоор дэлхийн газрын тосны нийлүүлэлтэд буурч, үнэ өсөхөд голлон нөлөөллөө. Геополитикийн тодорхой бус байдал нэмэгдэж, нийлүүлэлт тасалдах эрсдэл нэмэгдсэнтэй холбоотойгоор 2026 онд газрын тосны үнэ өсөх төлөвтэй байна.

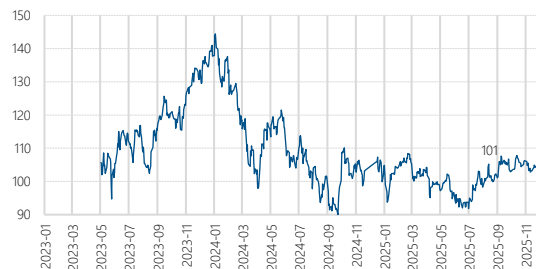
Зураг 4.2. Түүхий эдийн олон улсын зах зээл дэх үнэ

1. Лондоны металлын бирж дэх цэвэр зэсийн гүйцэтгэл (\$/тонн)

2. Зүүн хойд БНХАУ дахь 62 хувийн агууламжтай төмрийн баяжмалын гүйцэтгэл (\$/тонн)

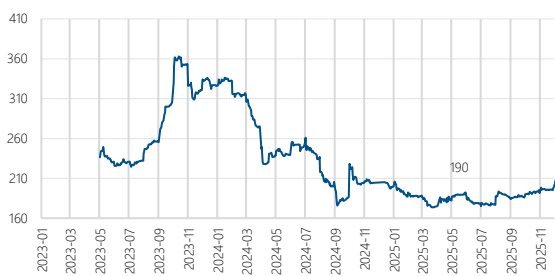
Эх сурвалж: Блүүмберг

Эх сурвалж: Блүүмберг

3. Сингапурын бирж дэх Австралийн сайн чанарын коксжих нүүрсний гүйцэтгэл (\$/тонн)

4. Брент газрын тосны гүйцэтгэл (\$/баррель)

Эх сурвалж: Блүүмберг

Эх сурвалж: Блүүмберг

5.3. Олон улсад зарлагдсан индексүүд

90. Эдийн засгийн эрх чөлөөт байдлын индекс: Фрэйзер институтээс жил бүр тооцоолон гаргадаг Дэлхийн эдийн засгийн эрх чөлөөт байдлын индексээр Монгол Улс 2025 онд дэлхийн 165 улсаас 75 дугаарт эрэмбэлэгдэж өмнөх оноос 1 байр урагшиллаа. Манай улсын үнэлгээг бүлгээр задалбал дараах байдалтай байна.

Зураг 4.3. Дэлхийн өрсөлдөх чадварын тайлангийн Монгол Улсын оноо, эрэмбэ

Бүлэг	2024		2025	
	Оноо	Байр	Оноо	Байр
Засгийн газрын хэмжээ	6.54▲	#91▼	6.75▲	#77▲
Хуулийн тогтолцоо ба өмчийн эрх	5.85▲	#58▼	5.77▼	#60▼
Мөнгөний үнэ цэнэ	7.51▲	#90▼	7.78▲	#83▼
Олон улсын худалдааны эрх чөлөө	7.29▲	#80▼	7.28▼	#80▼
Зохицуулалт	6.49▲	#73▲	6.57▲	#71▼
Нэгдсэн индекс	6.74▲	#76▼	6.83▲	#75▲

Манай улсын хувьд 2025 онд Дэлхийн эдийн засгийн эрх чөлөөт байдлын индексээр 6.83 оноо авсан байна.

Үзүүлэлтээр задлан харвал Засгийн газрын хэмжээ бүлгийн үнэлгээ 0.21 оноогоор буюу 14 байраар, Мөнгөний үнэ цэнэ бүлгийн үнэлгээ 0.27 оноогоор буюу 7 байраар, Зохицуулалт бүлгийн үнэлгээ 0.08 оноогоор буюу 2 байраар тус тус ахисан байна.

Эдгээр үзүүлэлтүүдээр оноо ахисан боловч бусад улс орнуудын үнэлгээ мөн сайжирсан тул манай улсын эрэмбэ төдийлөн сайжраагүй байна. Дэлхийн эдийн засгийн эрх чөлөөт байдлын индексийг тооцохдоо 5 бүлгийн 25 дэд бүлэг үзүүлэлтээр бүлэг бүрд ижил жин өгч тооцдог. 25 дэд бүлэг нь мөн цааш шалгуур үзүүлэлтүүдэд задардаг бөгөөд дэд бүлэг бүр харилцан адилгүй шалгуур үзүүлэлтүүдээр хэмжигддэг. Тухайлбал Мөнгөний үнэ цэнэ бүлэг зөвхөн 4 тоон үзүүлэлтээр хэмжигдэх бол Зохицуулалт бүлэг тоон болон чанарын 17 үзүүлэлтээр хэмжигдэж байна. Иймд хамгийн бага шалгуур үзүүлэлт

бүхий дэд бүлэг индексийн үнэлгээнд хамгийн их нөлөө үзүүлж байгаа гэж тооцвол Инфляцын түвшин дангаараа индексийн үнэлгээний 10 хувийг бүрдүүлж байна. Өөрөөр хэлбэл, инфляцын үзүүлэлтийг сайжруулснаар Дэлхийн эдийн засгийн эрх чөлөөт байдлын индексийн үнэлгээг хамгийн хялбараар сайжруулах боломжтой гэсэн үг юм. Инфляцын үзүүлэлтийг инфляцын сүүлийн 5 жилийн стандарт хазайлт болон инфляцын жилийн дундаж түвшнээр хэмждэг бөгөөд үзүүлэлт бага гарах тусам сайн, өндөр гарах тусам муу гэж үнэлэгддэг. Гэтэл Монгол Улсын инфляцын жилийн дундаж түвшин 2022 он (Дэлхийн эдийн засгийн эрх чөлөөт байдлын индексийн 2024 оны үр дүн нь 2022 оны тоо, мэдээлэлд суурилж тооцогдсон)-д 15.2 хувьд хүрч нэмэгдсэн нь индексийн үнэлгээг бууруулах гол шалтгаан болсон байна. Харин 2023 он (Дэлхийн эдийн засгийн эрх чөлөөт байдлын индексийн 2025 оны үр дүн нь 2023 оны тоо, мэдээлэлд суурилж тооцогдсон)-д инфляцын түвшин 10.4 хувь болж өмнөх оноос 4.8 нэгж хувиар буурснаар тус үзүүлэлт сайжрахад нөлөөлсөн байна.

Тус индексээр Хонконг (БНХАУ-ын Засаг захиргааны онцгой бүс), Сингапур, Швейцар, Шинэ Зеланд, АНУ, Ирланд, Австрали ба Тайван (7-р байранд тэнцэж), Дани, Нидерланд зэрэг улсууд тэргүүлж байна. Эдийн засгийн эрх чөлөөний үзүүлэлтээр тэргүүлж буй улс орнуудад төрийн зохицуулалт бага, чөлөөт зах зээлийн тогтолцоо бүрдсэн байна. Тухайлбал, Хонконг (БНХАУ-ын Засаг захиргааны онцгой бүс) болон Сингапур нь өрсөлдөх чадвартай эдийн засагтай, бизнесийн чухал төвүүд бөгөөд мөнгөний бодлого тогтвортой, төрийн оролцоо бага байдаг нь бизнес эрхлэх, хөрөнгө оруулалт хийх таатай орчныг бүрдүүлдэг байна. Чад, Ливи, Сир, Аргентин, Мьянмар, Иран, Алжир, Судан, Зимбабве, Венесуэл улсууд эдийн засгийн эрх чөлөөний үзүүлэлтээр жагсаалтын төгсгөлд эрэмбэлэгджээ. Эдгээр улсуудад авлига, хээл

хахууль өндөр, хуулийн хэрэгжилт сул, зохицуулалтын чанар муу, төрийн оролцоо өндөр байна. Үүний зэрэгцээ, тухайн улсуудын эдийн засгийн тогтворгүй байдал, инфляц болон валютын ханшийн хэлбэлзэл нь иргэдийн амьжиргааны түвшинд сөргөөр нөлөөлж,

дотоодын эдийн засгийн өсөлтөд саад болдог байна. Мөн эдгээр улсуудад дотоодын болон олон улсын худалдаанд оролцох хязгаарлалт, хамгаалалтын арга хэмжээ их байгаа нь эдийн засгийн эрх чөлөөг бууруулж байна.

5.4. Ногоон санхүүжилт

91. Монгол Улсын хөгжлийн бодлогод ногоон хөгжил, тогтвортой санхүүжилтийн зорилтуудыг тусгасан. Монгол Улсын урт болон дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдэд ногоон эдийн засаг, тогтвортой хөгжил, уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох чиглэлээр зорилт, арга хэмжээнүүдийг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр тусгасан. Тухайлбал, “Монгол Улсыг 2026-2030 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэл”, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр зэрэг бодлогын баримт бичгүүдэд сэргээгдэх эрчим хүчийг хөгжүүлэх, эрчим хүчний үр ашиг, ногоон барилга, тогтвортой дэд бүтэц, ус болон хог хаягдлын менежментийг дэмжих чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүд тусгагдсан.

Эдгээр бодлогын зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх хүрээнд байгаль орчинд ээлтэй, нүүрстөрөгч багатай, уур амьсгалын өөрчлөлтөд тэсвэртэй төслүүдийг санхүүжүүлэх хэрэгцээ нэмэгдэж байгаа тул ногоон санхүүжилтийн тогтолцоог хөгжүүлэх шаардлага нэмэгдсээр байна.

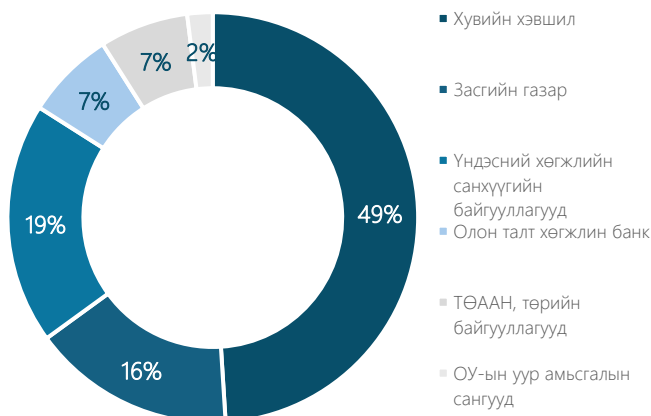
92. Дэлхийн хэмжээнд ногоон санхүүжилтийн хэрэгцээ, хөрөнгө оруулалтын хэмжээ нэмэгдэж

тогтвортой хөгжлийн зорилтыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор ногоон болон уур амьсгалын санхүүжилтийн хэмжээ олон улсад эрчимтэй өсөх хандлагатай байна. Их Британийн TheCityUK байгууллагын төсөөллөөр дэлхийн ногоон санхүүжилтийн хэмжээ 2026 онд 4.7 их наяд ам.долларт хүрч, 2035 он гэхэд 22.7 их наяд ам.долларт хүрэх төсөөлөлтэй байна.

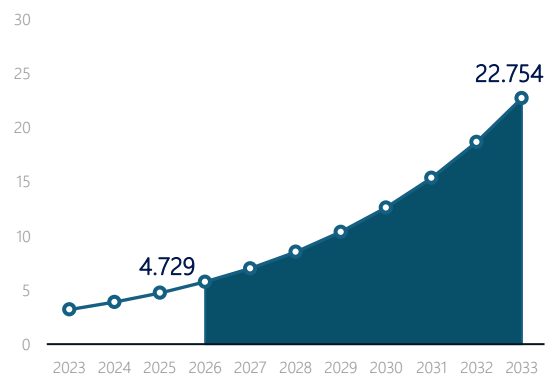
Энэхүү өсөлтөд Парисын Хэлэлцээрийн хэрэгжилт, улс орнуудын Үндэсний тодорхойлсон хувь нэмрийн зорилт, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах бодлого, ногоон санхүүгийн хэрэгслүүдийн хөгжүүлэлт голлон нөлөөлж байна. Тухайлбал, ногоон бонд, тогтвортой санхүүжилт, холимог санхүүжилтийн хэрэгслүүдийн хэрэглээ нэмэгдэж байна. Уур амьсгалын санхүүжилтийн хэмжээ 2011-2012 онд 364 тэрбум ам.доллар байсан бол 2021-2022 онд 1.26 их наяд ам.долларт хүрч өссөн байна. Дэлхийн цаг уурын байгууллага (WMO)-ын тооцооллоор 2030 он хүртэл жил бүр 8.9 их наяд ам.доллар, 2050 он хүртэл 10.7 их наяд ам.долларын хөрөнгө оруулалт шаардлагатай байгаа нь ногоон санхүүжилтийн хэрэгцээ өндөр байгааг харуулж байна.

Зураг 4.4. Ногоон санхүүжилтийн өсөлт, эх үүсвэр

1. Дэлхийн ногоон санхүүжилтийн хэмжээ (их наяд ам.доллар)

2. Дэлхийн ногоон санхүүжилтийн эх үүсвэрийн бүтэц (хувь)

Эх сурвалж: TheCityUK санхүүгийн байгууллага

Эх сурвалж: Climate Policy Initiative – Global Landscape of Climate Finance

байна. Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах,

Тогтвортой хөгжлийн санхүүжилтэд хувийн секторын оролцоо өндөр бөгөөд ногоон санхүүжилтийн эх үүсвэрийн 49 хувийг хувийн хэвшил, 19 хувийг үндэсний засгийн газар болон төрийн төсөв, 16 хувийг үндэсний хөгжлийн санхүүгийн байгууллагууд бүрдүүлж байна.

93. Ногоон төслийн үнэлгээ, бэлэн байдлыг хангах ажлууд хийгдэж байна. Ногоон төслүүдийн санхүүжилтийн бэлэн байдлыг хангах хүрээнд төслийн мэдээллийн сан бүрдүүлж, төслүүдийг Тогтвортой хөгжлийн санхүүжилтийн таксономийн ангилал, босго шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлээд байна. Нийт 282 төслийн мэдээллийг нэгтгэснээс эрчим хүчний үр ашигтай хэрэглээ, уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, тогтвортой ус, хог хаягдлын менежмент зэрэг чиглэлийн төслүүд зонхилж байна. Үүнээс 43 төслийг ногоон ангилалд хамруулан үнэлж, 28 төсөл босго шалгуур үзүүлэлт хангасан байна. Мөн 8 төслийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэж, 14 төсөлд санхүүжилтийн эх үүсвэр шаардлагатай байгаа бол 6 төсөлд техник, эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөл боловсруулах хэрэгцээтэй байна. Төслүүдийн дийлэнх нь эрчим хүч, тогтвортой ус, хог хаягдал, нүүрстөрөгчийн ялгарал багатай тээврийн чиглэлд хамаарч байна.

Цаашид эдгээр төслүүдийн санхүүжилтийн бэлэн байдлыг сайжруулж, дотоодын болон олон улсын ногоон хөрөнгө оруулалт, хөнгөлөлттэй

санхүүжилт татах чиглэлээр үе шаттай хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

94. Эдийн засаг, хөгжлийн яам ногоон санхүүгийн тогтолцоог хөгжүүлэх бодлогын чиглэлийг тодорхойлж байна. Эдийн засаг, хөгжлийн яамнаас бага ялгаруулалттай, уур амьсгалд тэсвэртэй хөгжлийн шилжилтийг дэмжих хүрээнд Ногоон санхүүгийн стратегийн төслийг боловсруулж байна. Тус стратеги нь "Алсын хараа-2050", Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Үндэсний тодорхойлсон хувь нэмэр (ҮТХН 3.0) зэрэг баримт бичгүүдтэй уялдсан бөгөөд ногоон шилжилтийг дэмжих төрийн, хувийн болон олон улсын санхүүгийн урсгалыг илүү уялдаатай, стратегийн чиглэлтэйгээр хөгжүүлэхэд чиглэж байна. Мөн төрийн санхүүгийн уялдаа, хувийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, олон улсын санхүүжилтийг хөтөлбөрт суурилсан байдлаар татах, ногоон санхүүгийн тогтолцооны институтын уялдаа холбоог бэхжүүлэхэд чиглэсэн зохицуулалтын арга хэмжээг хамруулна.

Стратегийн хүрээнд ногоон санхүүжилтийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн төрийн, олон улсын болон хувийн санхүүгийн урсгалыг үе шаттай нэмэгдүүлэх арга хэмжээг тодорхойлно. Түүнчлэн ногоон хөрөнгө оруулалт татах, төрөөс бодлогын дэмжлэгийг бодитоор үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх, ногоон санхүүгийн бүтээгдэхүүн, санхүүжилтийн механизмыг хөгжүүлэх, төсвийн урсгалыг байгальд ээлтэй зорилтуудтай уялдуулахад чиглэнэ.

Шигтгээ 3. Ногоон санхүүжилтийн тухай ойлголт

Ногоон санхүүжилт нь байгаль орчинд эерэг нөлөөтэй, уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох, байгалийн нөөцийн үр ашигтай хэрэглээг дэмжих төсөл, үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхэд чиглэсэн санхүүгийн урсгал, хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн бүтээгдэхүүн, механизмыг хамардаг. Үүнд сэргээгдэх эрчим хүч, эрчим хүчний үр ашиг, ногоон барилга, тогтвортой тээвэр, ус болон хог хаягдлын менежмент, байгальд суурилсан шийдэл зэрэг чиглэлийн хөрөнгө оруулалт багтана.

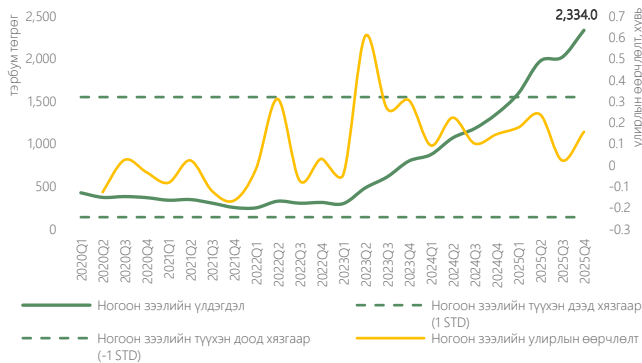
Олон улсын түвшинд ногоон санхүүжилтийг тогтвортой хөгжлийн зорилтуудтай уялдсан санхүүгийн тогтолцооны нэг хэсэг гэж үздэг. Дэлхийн банк нь уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох, байгалийн нөөц болон биологийн олон янз байдлыг хамгаалах зорилготой санхүүжилтийг ногоон санхүүжилтэд хамруулдаг бол Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага (OECD) нөөцийн үр ашиг, нүүрстөрөгчийн ялгарал бууруулах, тогтвортой үйлдвэрлэл, хэрэглээг дэмжих санхүүжилтийг энэ хүрээнд авч үздэг. Мөн НҮБ-ын Байгаль орчны хөтөлбөр (UNEP)-өөс төрийн болон хувийн хэвшлийн санхүүгийн урсгалыг тогтвортой хөгжлийн зорилтуудтай уялдуулах үйл явцыг ногоон санхүүжилтийн үндсэн чиглэл гэж тодорхойлсон байна.

Ногоон санхүүжилтийн хүрээнд олон улсад дараах нэр томьёо, ойлголтууд өргөн хэрэглэгдэж байна.

- 1. Ногоон бонд (Green Bond):** Байгаль орчинд эерэг үр нөлөө бүхий төсөл, хөтөлбөрийг санхүүжүүлэх зорилгоор гаргаж буй өрийн санхүүгийн хэрэгсэл.
- 2. Тогтвортой хөгжлийн санхүүжилт (Sustainable Finance):** Байгаль орчин, нийгэм, засаглалын хүчин зүйлс (Environment, Social, Governance–ESG)-ийг санхүүгийн шийдвэр гаргалтад тусган урт хугацааны тогтвортой хөгжлийг дэмжих санхүүжилтийн тогтолцоо.
- 3. Уур амьсгалын санхүүжилт (Climate Finance):** Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах болон дасан зохицох арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн төрийн болон хувийн хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн эх үүсвэр.
- 4. Ногоон эдийн засаг (Green Economy):** Нүүрстөрөгчийн ялгарал багатай, нөөцийн үр ашигтай, байгаль орчинд ээлтэй эдийн засгийн хөгжлийн загвар.
- 5. ESG (Environment, Social, Governance):** Байгаль орчин, нийгэм, засаглалын шалгуур үзүүлэлтийг хөрөнгө оруулалт, санхүүжилт болон компанийн үйл ажиллагаанд үнэлэх аргачлал.
- 6. Холимог санхүүжилт (Blended Finance):** Төрийн болон хөгжлийн санхүүжилтийг хувийн хөрөнгө оруулалттай хослуулан хөгжлийн ач холбогдолтой төслүүдийг санхүүжүүлэх механизм.
- 7. Ногоон таксономи (Green Taxonomy):** “Ногоон” гэж ангилах эдийн засгийн үйл ажиллагаа, төсөл, хөрөнгө оруулалтын шалгуур, ангиллын тогтолцоо.
- 8. Нүүрстөрөгчийн зах зээл (Carbon Market):** Хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах зорилгоор нүүрстөрөгчийн нэгж, кредитийг арилжаалах тогтолцоо.
- 9. Шилжилтийн санхүүжилт (Transition Finance):** Өндөр ялгаруулалттай салбар, үйлдвэрлэлийг бага ялгаруулалттай, тогтвортой хэлбэрт үе шаттай шилжүүлэхэд чиглэсэн санхүүжилт.

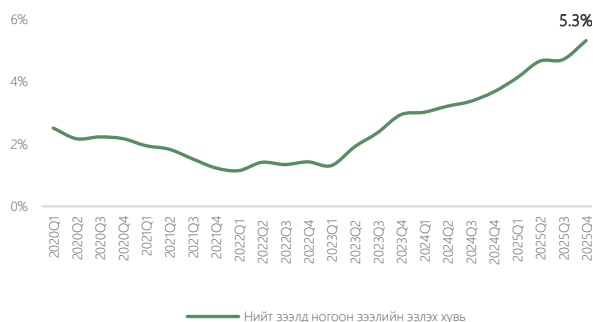
Зураг 4.5. Ногоон зээлийн өнөөгийн нөхцөл байдал

1. Ногоон зээлийн үлдэгдэл, улирлаар

Эх сурвалж: Монгол банк

2. Нийт зээлийн үлдэгдэлд ногоон зээлийн эзлэх хувь, улирлаар

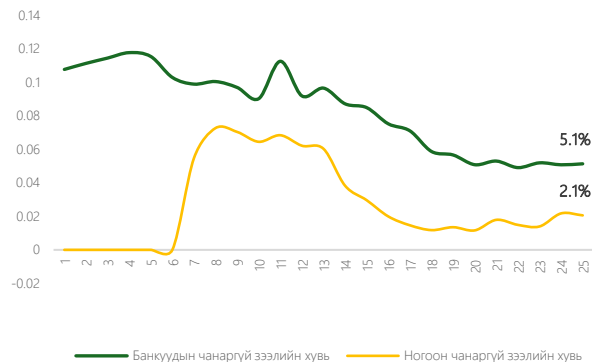
Эх сурвалж: Монгол банк

3. Ногоон зээлийн үлдэгдэл, салбараар (тэрбум төгрөг)

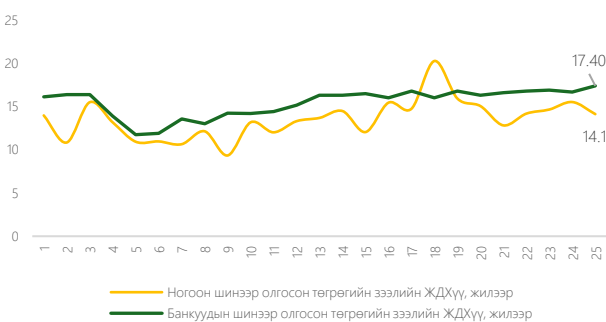
Эх сурвалж: Монгол банк

4. Банкуудын нийт зээл ба ногоон зээлд чанаргүй зээлийн эзлэх хувь

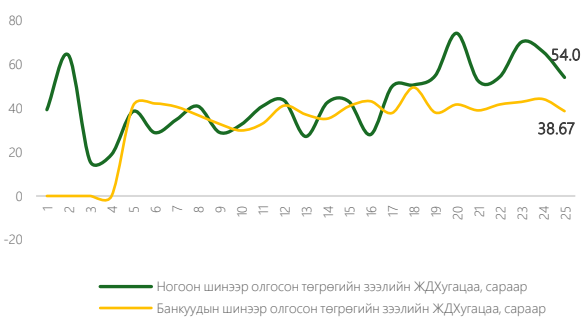
Эх сурвалж: Монгол банк

5. Ногоон шинээр олгосон төгрөгийн зээлийн ЖДХүү, жилээр

Эх сурвалж: Монгол банк

6. Ногоон шинээр олгосон төгрөгийн зээлийн ЖДХугацаа, сараар

Эх сурвалж: Монгол банк